

100 Wieder Integratiounssprooch?

Hir Sprooch(en): Déi éischt Fro, déi ee sech bei deem ongeheiere Misär vun de Leit soll stellen, déi hiert Land net vu Mutterwëll verlooss hunn; dann emol ugeholl, datt si all „kauschel“ sinn. **Wéi wier et, wann ee sech emol selwer an hir Situatioun giff erandenken:** friem op all Manéier, näischt ze räisen, näischt ze bäissen, knapps (an ower och just) en Énnerdaach, keng Aarbecht, keng Frënn, keng „Kënneger“ ... mä a Sécherheet a mat Aussicht op eng Fräiheet, déi si zënter Joere vermessen, déi hir Kanner nach ni kannen hunn. Wéi geet dat do wider? Dat ass vläicht elo nach net d'Haaptfro ... mä dat gëtt de Problem, fir „si“ a fir äis!

Natierlech mussen déi arem Leit sech „iergendwéi“ integréieren. Ower wat soll dat heeschen? Wéi kann dat goen? **Et wier dolaanscht, unzehuelen, si missten elo kleng „Lëtzebuenger“ ginn;** vläicht sinn der ower en etlech énnert hinnen, déi dat wëllen, déi hei „hänke“ bleiwen; firwat och net. Déi allermeescht waarden ower bestëmmt a ganz normal nëmmen drop, datt et doheem bei hinnen erëm besser/sécher soll ginn. Schonn eleng duerch déi Ëmstänn ass déi „Saach“ vill méi komplex wéi een dat esou iwwerflächlech kënn denken oder falsch vergläichen.

Eent gëtt och **net genuch beduecht: „Si“ schwätzen nach laang net alleguer déiselwecht Sprooch a verstin sech selwer dacks net ënnereneen ... dat am duebele Sënn;** gitt emol nëmmen op Wolz froen, wéi dat sech mat an énnert „Agewanderte“ vum Balkan huet ... et geet net duer, fir do einfach vu „Yougoslaven“ ze schwätzen! Eleng bei deenen aus Syrien hu mir et elo mat Leit aus enger ganzer Rëtsch vu verschiddene Sproochgebitter ze dinn: Syresch-Arabesch, Aramäesch, Persesch (Farsi), Armenesch, Kurdesch, Türkesch, Russesch an allméiglech Varianten dovun! Wéi ass et an deem Streech mat den Afghanen, de Pakistaner, mat de Leit, déi aus Afrika erop an eriwwe kommen? Bonjour Integratioun! Do gëtt et och hei bei äis – grad ewéi iwwregens an Däitschland a soss wou – nëmmen eng verstänneg Léisung: **Si mussen d'Méiglechkeet kréien, sech an enger an deerselwechter Sprooch verständlech ze maachen ...** an ënnereneen ze verstoen, deer vum Land; hei a Lëtzebuerg ass dat nun emol Lëtzebuergesch. Ower wéi?

Zwou gutt Nouvelen: „Eis Flüchtlinge“ sollen esou séier wéi méiglech 100 Wieder Lëtzebuergesch léieren ... a mir gi gewuer, datt sech eng gutt Partie Intresséierter uginn hunn, fir hinnen dee Wutz „Äisbriecher-Sprooch“ bäizebréngen. Bravo! Ower ... hunn déi léif Leit, nieft hirem gudde Wëll, eng Iddi dovun, wéi een engem mat eiser Sprooch entgéint geet? Si si sech bewusst, datt +/- 80 % vun deene Leit dach méngerwäreg keng Universitäre sinn, vläicht emol net liesen a schreiwe kënnen, net an hirer Schrëft a scho guer net an eiser „laténgesch“; also mussen si iergendwéi (och) an deem Sënn „verdeelt“ ginn; ouni Biller/Illustratiounen a Gestë geet knapps eppes. Einfach ass dat alles gottweess net!

Wier et net emol wichteg, **dat intresséiert „Léierpersonal“ zesammenzeruffen, fir gewuer ze ginn, wat a wéi een et soll upaken?** Et geet net direkt ëm „Sätz“; et kënn och net op e „grammatescht Lineal“ un ... dat ass dach och net de Fall, wann eis Kënnercher schwätze léieren ... et béit sech ower no an no riicht: fir d'éischt e Grapp wichteg Wieder, an zwar Substantiven (Dingwieder), duerno eng Partie Verben, eng hallef Dosen Adjektiven/Adverben ... a jo nëmmen net direkt mat „Konjugatiounen“ ëm sech schloen. **Et geet am Fong ëm eng Zort „pidjin“ oder (wann et erlaabt ass) „petit nègre“:** *Ech Kapp/Bauch/Zänn wéi ... - sinn hongreg/duschreg/iessen/drénken - eent, zwee, dräi - ei, vill/net gutt;* firwat net och direkt „wannechgliff, merci“ ... a „Moien“?

Allerwichtigst Haaptsaach: sproochlecht Äis krächen/briechen!

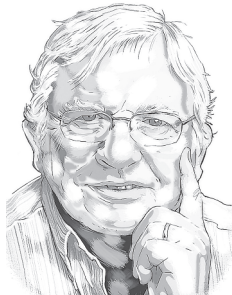
(Äre Schreiwert huet 1976 déi éischt Lëtzebuergesch-Coursé gegrënnt a 14 Joer laang gehal ... hätte mir haut de Josy Braun erëm!)

Muss dee Mutterwëll sinn?

Wann ee sech un eppes soll (ge-)winnen, da loosse mir dat zu Frankfurt „gewöhnungsbedürftig“ sinn; mir „zéien den Hutt“ vru kengem, dinn en héchstens of; eng laddereg Equipe ass nach laang keng „Gurkentrupp“ (Gurken hu mir souwisou net), vläicht sinn et einfach (oniwwersetzbar!) Trëllerten. Eng zweet Etapp „steet (net) un“, mä si kënn elo. Fréier Frënn mussen keng „ehemoleger“ sinn, och wann et nach heescht, datt si „dozou“ al sinn, aplaz „dobäi“. Wann am Eecherbiereg en Daach afällt, muss dat dach net soen, e wier „an der Côte d'Eich agestierzt“.

Wann dir gär hätt, et soll een d'Fanger vun enger Saach loosse, da schwätzt dir him se aus ... ower engem säi Bäileed „ausschwätzen“, dat kann nëmme knuppekromm sinn, och wann et am Däitschen „aussprechen“ heescht ... do gëtt et jo och en **Ënnerscheid tëscht „ausreden“ an „aussprechen“**, oder? Am selwechte Streech gëtt „ein Urteil sprechen“ am Lëtzebuergesch net einfach mat „schwätzen/geschwat“ iwwersat, mä (feierlech) „gesprach“, grad ewéi de Poopst dach och keen helleg „schwätzt“ mä „sprécht“. Huet dir bei dësem Schwätzen a Sprächen alt emol dru geduecht, wat et heescht, wann een eppes „gesprooch“ huet; och dat huet e sëlliche Bedeitungen ... an absolutt keng däitsch!

vum Lex Roth

(Zeechnung: O. Jaminon)

EISES ... oder wat?

Ass iech ewell schonn opgefall, datt d'Lëtzebuergesch **plazeweis e ganze Grapp Ausdréck huet, fir eng an déiselwecht „Saach“ ze soen.** Wann et z. B. emol muss méi séier (net „schnell“) goen, dann heescht et: *Dajee - maach virun - tommelech e bëssen - fläiss dech - géff dech e bëssen drun - trätel net asw.* Denkt emol driwwer no, wéi dat am Däitschen, Franséischen oder vläicht Englesche gesot gëtt ... och alt net einfach.

En anert Beispill: *Ech maachen dobäi - ginn dowidder - fuere lass - gi mech drun ...* a probéiert dat an deenen anere Sproochen; wuertwärtlech geet et net. Also ass et EISES! Just dees „typesche“ Lëtzebuergesch ass an deem **Buch, un deem zu sechs Leit gesammelt a geschafft guff**, an dat mir an der Zäit erausginn hunn. Et heescht einfach **EISES, mat e puer Dausenden eiser Ausdréck ...** déi dir hannendru ganz kamoud op Däitsch+Franséisch iwwersetze/schreiwe kënn: immens „spannend“ a wonnerbar fir de Käppchen! Dir wäert iech wonneren ... heiansdo och e bësse fluchen. De Präiss: Net méi ewéi eng Pizza!

Dir kritt et an all méi grousem Bicherbuttek (Libo; Ernster; Diderich; Fieldgen; Alinea) ... ower och op eisen Adresse vun hei uewen (+Porto)!

Nawell ...

Ass iech ewell (firwat ëmmer „schonn“? Miseler: eweil) opgefall, datt mir och **Wieder am Lëtzebuergesch hunn, déi net nëmmen „oniwwersetzbar“ sinn**, mä je no Betounung och eng verschidde Bedeitung kënnen hunn. Eent dovun ass NAWELL.

Wann dir eng Saach „net iwwel“ fannt, dann heescht et z. B. dacks „nawell“ gär, dat Meedche wier „nawell“ **keen iwwelt (Af?)**. Wann een d'**Betounung ower op déi lescht Silb** leet, da kritt d'Meenung en aneren Dréi: *Hien hat kee Su a kee Frang an huet naWELL gelieft wéi e Pascha; hie krut der op d'Sabbel an huet naWELL net gefollegt.* Am Franséischen oder Däitsche giffe mir hei vu *quand même* respektiv *dennoch* schwätzen. Gelungen ... ower net wichteg, gellid ... mä wat ass da scho wichteg?

Knätzelerei

Datt ass en **Ausdréck vun deer Wiederfamill, déi eng grouss Plaz am Lëtzebuergesch huet**, als Substantiv, als Verb an esouguer als Adjektiv/Adverb. Eng Knätzel ass e klengt Meedchen; eng „Knätzel“ kann ower och eng „knätzeleg, kniwweleg, kriddeleg“ Aarbecht sinn ... a frot emol déi Dammen, wéi si heiansdo musen un de Knätzelen a laangem Hoer rosen, fir déi erauszekréien. Bei deene sëllichen „alkoholeschen“ Ausdréck héiert een och dacks, datt een sech eng „geknätzelt“ huet bis en eng „am Kanälli“ hat. Deer „knatzeger“ Saachen (Äppel asw.) hu mir an der Sprooch, wou och nach bei Schreiffeeler vu „Knätzelen“ rieds ass.

Huet dir gewosst, datt déi verbrueete Lëtzebuerger well vru **méi ewéi 200 Joer de Revolutiouns-Fransousen hir „Déesse de la Raison/Vernunftgöttin“ veruuzt** hunn, an zwar als ... „Knätzelkett“, wéinst dem Tuppi vun deer „Marianne“.

Mammesprooch

An engem léiwe Gedicht vum Michel Lentz heescht et, datt wier **déi Sprooch, mat deer eis Mamm äis an d'Liewen era gekësst huet**. Dat stëmmt natierlech, an et ass richteg fir jiddfer Sprooch, déi am Puppelchen senger Famill geschwat gëtt ... mä haut bleiwe mir net bei deem sympathesche Lentz-Gedicht stoen, well d'Medezinn, d'Psychiatrie an déi pediatresch Wëssenschaft sech op ganz däitlech-intressant Elementer stäipen.

Datt e Këndchen am Bäichelche vun der Mammi eppes héiert, ass haut gewosst: Et fiert zesumme wann et knallt, knuppt, jipst oder soss méi haart hiergeet ... an net nëmmen dat: **déi Sprooch – mat allem, wat dat heescht (typeschen Tounfall, Rhythmus/Takt)** – kritt d'Kand ewell an de leschte Méint mat, wou d'Mamm erwaart (firwat soll se „schwanger“ sinn?). Déi sougenannt „Echographie“ an aner Methode vun „Imagerie médicale“ weisen äis haut kloer, wéi d'Kand am Läif vun der Mammi op e sëlliche reagiert, esouguer mat de Lëpse „mécht“, also och op hir Sprooch, well zugudderlescht sinn dat jo – fir all Sprooch typesch – Vibratiounen an hirem Kierper.

Mir wëssen an eiser Zäit och, datt **déi éischt Sprooch, an deer e Kand „nobabbelt“ a sech selwer „stéckelchersweis“ konkret ausdréckt, am Gehier eng aner Plaz kritt/huet** wéi all aneren Idiom, deen et duerno „léiert“; dat geet däitlech aus japaneschen Experimenten eraus, déi ewell an den 80er-Joeren am „Bulletin de l'Unesco“ publizéiert gi sinn ... deemno ass d'Mammesprooch, och fir d'Lëtzebuergesch, en immens interessant Gebitt, op dat mir nach méi dacks ze schwätze kommen.